

**Pojďme spolu
Kommen wir mit**

*Ekumenická pout' jižní Moravou
14. října 2017*

Několik slov úvodem

Kudy jdeme

Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh. Hospodin je jediný. Miluj Hospodina, svého Boha, celým srdcem, celou duší a celou silou! Ať tato slova, která ti dnes přikazují, zůstanou ve tvém srdci! Opakuj je svým synům, mluv o nich, když budeš přebývat doma, když budeš na cestách, když budeš ležet i stát. (Dt 6, 4-7)

Mluvíme a píšeme o tom, co bylo, abychom si uvědomili své kořeny i půdu, v níž jsou zapuštěny, a mohli dnes s užitkem připravovat zítřejší úrodu, abychom se vyvarovali chyb předků a mohli rozvíjet to, co přináší požehnání.

Pokud popustíme uzdu své fantazii, můžeme se snad domnívat, že mezi vo-jáky římských posádek na jižní Moravě se mohli vyskytovat rovněž někteří křes-tané. I kdyby tomu tak opravdu bylo, přišli a vrátili se zase domů. Nebyli to misionáři a jejich víra se nemohla od-ra-zit nikde v okolí jejich posádek. Podobně tomu je s markomanskou královnou Fritigildou a jejím zájmem o křesťanství v druhé polovině 4. století - pouze s tím rozdílem, že je doložen jedním z listů milánského biskupa sv. Ambrože. Od 7. století můžeme předpokládat trvalejší působení různých misionářů, kteří podle dochovaných pramenů působili v kraji-nách se-verně od Dunaje. Zpočátku asi nebyli příliš úspěšní, protože legendy i letopisy popisují zpravidla s mnoha podrobnostmi jejich odchod, ale o pů-sobení a návratu cudně mlčí. K pí-semným pramenům postupně přistupují i prameny hmotné - archeologické nálezy přinášejí řadu dokladů o tom, že křesťanství v dalších stoletích na Moravě zapouštělo mezi slovan-ským obyva-telstvem kořeny. Kníže Rastislav, když psal do Cařihradu o tom, že přicházelo k nám mnoho učitelů z Vlach, Řecka i Němec a lid se odřekl pohanství, nikterak nepřeháněl. Následná misie cyrilometodějská podstatně přispěla k upevnění těchto kořenů.¹

Pouť, kterou jsme si předsevzali, vede krajinou, jež není turisticky malebná, ale je historicky a kulturně nesmírně cenná. Vede místy, která dnešní Čech vnímá jako vesnice, ale která všechna historicky měla status městyse a kromě Blučiny a Vojkovic měla také opevněné hrady či tvrze. Vede místy, která dnešní Čech obvykle vnímá jako přirozeně česky mluvící jihomo-ravský venkov, převážně bezkonfesní či katolický. Smyslem naší pouti je připomenout, jak nesamozřejmý a nepřesný je takový pohled a že tento pohled se může dotknout citů nejen stárnoucích pamětníků, ale někdy i mladší generace.

¹ CHAROUZ, Jindřich Zdeněk. *Pohledy do dějin brněnské diecéze*. Brno: Biskupství brněnské 2006. Str. 8-9. Text byl pro účely citace na více místech zkrácen.

Národnostní mapa jižní Moravy

Pokud jde o otázku národnostní, je třeba říci, že svůj dnešní smysl získávala až během 19. století, tedy během národního obrození, a že do té doby byla spíše otázkou jazyka než národa. Ale i kdybychom otázku jazykovou a národností pro zjednodušení ztotožnili, neplatilo nikdy, že jižní Morava je krajem českých mluvčích. Jazykově jednotná hypoteticky mohla být v dobách Velké Moravy, ale zcela jisté je, že toto osídlení bylo velmi řídké. Hlavní kolonizace, která vytvořila síť dnešních vesnic, proběhla od 12. do 13. století současně s tím, jak se na Moravě upevnila moc přemyslovských knížat, a tato kolonizace byla z podstatné části německá. Nešlo tedy o nějaké postupné prosazování německého živlu vlivem nečeské pobělohorské šlechty a habsburské státní moci. Jižní Morava byla prostě osídlena německy mluvícím obyvatelstvem, které historicky sahalo k toku řeky Švarcavy, podél níž se ubírá naše pouť.

S jistým zjednodušením se dá říci, že severní hranici mezi oběma jazykovými komunitami tvořil Ždánický les, jehož nejzazším výběžkem je výšina Výhon (355 m n. m.), na jejímž úbočí leží Nosislav, Židlochovice a Nosislav. Hustopeče (*Auspitz*) i Kurdějov (*Gurtau*), které leží na jižních svazích Ždánického lesa, byly tedy už typicky německými obcemi, kdežto Velké Němčice, Nosislav a Židlochovice obcemi smíšenými.

Německé osídlení se táhlo kolem Švarcavy dále na sever a jeho nejsevernější výspou bylo samo město Brno ve svých historických hradbách. Jen úzká řada česky mluvících vesnic kolem Rajhradu oddělovala tzv. německý jazykový ostrov (*Brünner Sprachinsel*) od právě popsaného souvislého německého osídlení jižní Moravy. Kromě vlastního Brna byla součástí tohoto ostrova souvislá řada vesnic či městeček na jižním předměstí:

- Černovice (*Tschernowitz*),
- Kamenný Mlýn (*Steinmühle*) a později i rezidenční čtvrť Pisárky (*Schreibwald*),
- Horní a Dolní Heršpice (*Ober-, Untergerspitz*),
- Ivanovice (*Nennowitz*),
- Komárov (*Kumrowitz*),
- Dvorská (*Maxdorf*),
- Modřice (*Mödritz*)
- Přízřenice (*Priesenitz*),
- Moravany (*Morbes*)
- Želešice (*Schellschütz*).

Brněnský jazykový ostrov obývalo na počátku 20. století necelých sto tisíc německých Moravanů (*Deutschmährer*). Jazykový ostrov německých vesnic nebyl na Moravě zdaleka ojedinělý jev. Dalšími takovými ostrovy německého jazyka a kultury bylo směrem na západ okolí Jihlavy (*Iglauer Sprachinsel*), směrem na východ okolí Vyškova (*Wischauer Sprachinsel*) i Olomouce (*Olmützer Sprachinsel*) a směrem na sever rozsáhlé okolí Svitav (*Schönhengstgau*), které zase jen velmi úzký pás českých vesnic dělil od souvislého německého osídlení na severní Moravě a ve Slezsku. Dnešní české školství, které má své kořeny v obrozeneckém zápase 19. století, má stále tendenci podávat dnešním Čechům německou kulturu jako živel Čechům i Moravě cizí a často se o něm prostě nezmiňovat. Vývoj v době habsburské navíc podporuje domněnku, že němčina byla jazykem pánů, zatímco prostí lidé mluvili česky. Strážlivá historická data vedou ovšem k závěru zcela jinému: Češi a Moravané německého jazyka byli od počátků přemyslovského státu vždy stejně přirozenou součástí zdejší kultury jako třeba Židé. Čeština byla jazykem panským – převládala (s výjimkou královského dvora) mezi českou a moravskou aristokracií od 12. až do 17. století, byla jednacím řečí zemských sněmů, ale prostí osadníci na venkově i kolonisté městští byli obojího jazyka, a kdo koho vedla práce od

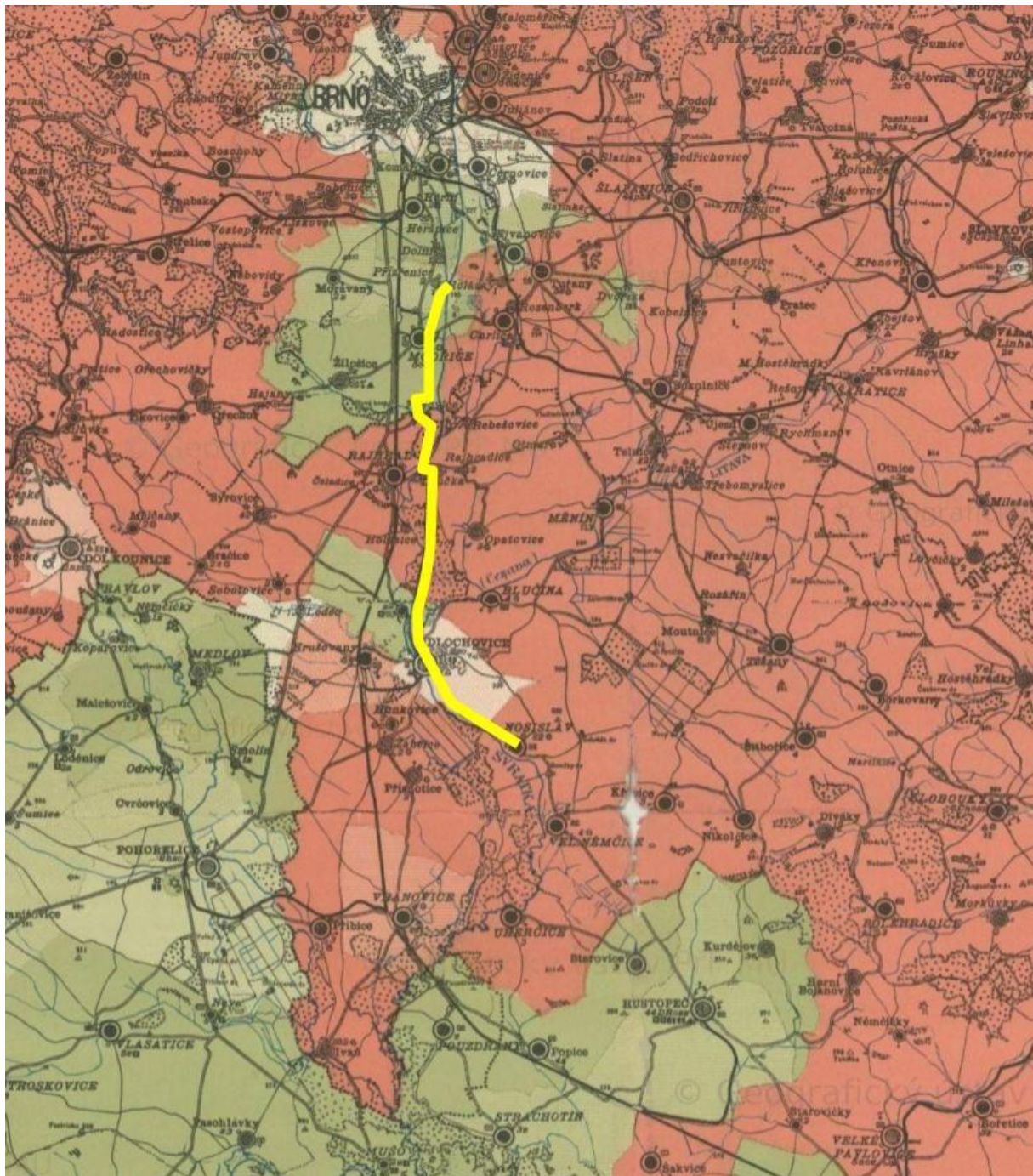
jedné obce ke druhé, ať už to byli kupci, úředníci nebo správcové panství, potřebovali od nejstarších dob oba jazyky.

Národnostní poměry v obcích, kterými vede pouť jsou zřejmé z následující tabulky. Zdrojem dat pro rok 1890 je Ottův slovník naučný, pro rok 1929 místopis Aloise Chytila, pro rok 2012 údaje Českého statistického úřadu zveřejněné ve Wikipedii (výjimkou je celkový údaj stávajících obyvatel Brna – kvůli srovnatelnosti se staršími údaji jde o počet obyvatel městské části Brno-střed, uvedený na úřední desce magistrátu) .

Obec	Počet obyvatel 1890			Počet obyvatel 1929			Počet obyvatel 2012
	Čechů	Němců	Celkem	Čechů	Němců	Celkem	Celkem
Brno	28802	63622	92424	94569	41753	136322	89581
Modřice	443	1391	1834	619	1532	2151	4845
Popovice	205		205	244	1	245	337
Rajhrad	1253	15	1268	1911	53	1964	3277
Vojkovice	54	589	643	368	393	761	1127
Židlochovice	1556	1042	2598	1286	229	1515	3562
Nosislav	1373		1373	1411		1411	1259

Historické národnostní poměry na Brněnsku jsou dobře vidět na mapě Aloise Chytila z roku 1907, kde jsou červeně obce mluvící česky a zeleně mluvící německy; trasa pouti je vyznačena žlutě. Z mapy je zřejmé, že první třetina pouti vede území, které české obyvatele nikdy nemělo. Z hlediska historického administrativního dělení leží tato první, německá část pouti v modřickém panství, na něž navazuje česky mluvící panství rajhradské a konečně Vojkovicemi počínaje pak rozsáhlé a národnostně smíšené panství židlochovické s typicky německou obcí Vojkovice a typicky českými obcemi Blučina a Nosislav.

Pokládáme za důležité připomenout to, co si Brňané už několik let připomínají poutí smíření z Pohořelic do Brna: 750 let života německy mluvících Moravanů skončilo rozhodnutím československých politiků v roce 1945 připsat těmto lidem kolektivní vinu za zločiny německého nacionálního socialismu. Miliony lidí, v té době hlavně starců, žen a dětí, byly přinuceny k emigraci za podmínek, jež vedly k desítkám tisíc obětí na životech. Celá léta pak tito lidé hledali nový domov v troskách válkou zničeného Německa a zřídili mnoho krajaňských kulturních a osvětových spolků i muzeí, v nichž si svůj domov, svá rodná nářečí, své kroje a zvyky dodnes připomínají stejně pietně jako tajní evangelíci své české bible. Navštěvujme s pokorou tato jejich muzea a učme se k duchovnímu i hmotnému dílu našich německých bratří vracet podobně, jako se vracíme k třeba k dílu soluňských bratří. Mysleme na to, že ti Češi, kteří dnes bývalých německých obcích žijí, jsou správci a pokračovateli tradic německých Moravanů, které si zaslouží úctu a respekt.

Podle: CHYTIL, Alois. *Národnostní mapa Moravy*. Praha: A. L. Koppe, Olomouc: A. Chytil; 1907.

Konfesní mapa jižní Moravy

Zatímco národnostní poměry se v podstatných rysech neměnily od 13. století až do roku 1945, **náboženské poměry** na jižní Moravě je mnohem složitější zachytit, protože podléhaly mnohem dramatictější změnám v čase.

Je především poctivé přiznat, že christianizace probíhala pomalu a že cyrilometodějská misie v 9. století v žádném případě neznamenala, že by se moravské obyvatelstvo spontánně přihlásilo ke křesťanství. Ústup lidového pohanství byl mnohem pomalejší a dokončen byl vlastně až kolonizací Moravy, tedy ve 13. století. Dá se proto říci, že vzápětí po dokončení christianizace přichází v českých zemích reformace, která je specificky českým projevem tzv. *moderní zbožnosti* (*devotio moderna*). Osobnosti, jakými byli mezi Moravany Milíč z Kroměříže, nebo mezi Čechy Matěj z Janova, Jan Hus, Jakoubek ze Stříbra a mnoho dalších, usilovaly o to, aby se křesťanství zbavilo dobového pragmatismu, formálnosti a komerčnosti. To je vedlo k zájmu o eucharistickou svátost. Snaha vrátit se k častému a pravidelnému přijímání a dát mu utrakvistickou podobu, od které církev ustoupila teprve během 13. století a kterou ani ve 14. století nezakazovala, nýbrž pouze pokládala za nepraktickou, vzbudila v českých zemích, tedy i na Moravě značný zájem. Na rozdíl od Čech se utrakvismus neujal v moravských královských městech, ale venkov a malá města se k němu přiklonily poměrně rychle. Rozsudek kostnického sněmu nad Janem Husem a Jeronýmem Pražským měl na Čechy přesně opačný efekt, než legáti předpokládali: česká i moravská aristokracie se zcela výjimečně sjednotila v opozici proti sněmu a nabyla militantního národnostního uvědomění, neobvyklého i v kontextu rodícího se evropského humanismu. Začal boj, který z duchovní oblasti přešel rychle do brutálního fyzického násilí a jehož důsledky byly tragické především pro české země.

Přesto nelze neuvést pozitivní důsledek tohoto zápasu, který veřejně uznal **koncil basilejský r. 1436**: Čechy i Morava uhájily proti celé Evropě klíčové body reformačního myšlení, k nimž se o půl století později vrací církevní obnovitelé němečtí a švýcarští, takže reformace přestává být v 16. století omezena na české země. Ty se staly už v druhé polovině 15. století zeměmi převážně utrakvistickými, a přitom tolerujícími přijímání podjednou. Odlišný postoj k eucharistii, který se stal českým křesťanským unikátem, nebyl původně chápán konfesně, a nemá tedy smysl označovat stoupence přijímání podjednou jako katolíky, neboť za členy těžce jedině a všeobecné církve se pokládali i utrakvisté. Uvažujeme-li o zastaveních naší pouti na přelomu 15. a 16. století, šlo o oblast konfesně sice stále jednotnou, ale rozdělenou na přijímání podjednou, ke kterému se hlásilo Brno jako královské a německy mluvící město, dále Modřice jako městečko biskupské a Rajhrad jako klášterní zboží. Fary v Blučině, Vojkovicích, Židlochovicích i Noslavi byly utrakvistické.

16. století přineslo mnoho dalších dramatických změn. Sílí napětí mezi farami podjednou a podobojí, které jsou nově pokládány (i samy sebe pokládají) za samostatné organizační celky, tedy odlišné církve. Dále uzrává německé luterství, které oslovilo jak rakouské, tak i české obyvatele podjednou i podobojí, na Moravě především německy mluvící královská města, a na mnoha místech původní český utrakvismus vytlačuje. Současně s luterstvím se ale šíří také konfese, která českou reformaci uskutečňuje ještě niterněji a radikálněji než utrakvisté, totiž především Jednota bratrská, ale také například Jednota habrovanská. Kromě toho se české země, přes veškerou snahu habsburských císařů a jezuitského řádu o katolizaci Čech a Moravy, stávají pro zbytek Evropy vzorem náboženské tolerance, a tak se objevují i další radikální reformační proudy, které nacházejí v českých zemích útočiště, například kalvinismus a anabaptismus. Na konci 16. století už dávno nejde o spor katolického a nekatolického tábora, jak si mnoho Čechů představuje. Konfesní mapa jižní Moravy je v té době téměř tak pestrá jako ve století dvacátém. Zahrnuje:

- **katolictví**, které bylo reprezentováno hlavně brněnskou kapitulou u sv. Petra, biskupským zbožím, jako byly Modřice, a klášterními společenstvími, jako byl rajhradský klášter i jejich zbožím (Rajhrad samotný);
- německé i české **luterství** jako nejčastější konfese vůbec, převládající v Brně, Blučině, Vojkovicích i Nosislavi;
- český **staroutrakvismus** jako konfese katolicismu nejbližší je ojedinelý;
- český **novoutrakvismus** jako konfese blízká luteránství je rovněž ojedinelý;
- podobně ojedinelé jsou náboženské skupiny ve své době pokládáné za extremistické:
 - hornoněmecký **kalvinismus** (Konrad Bechler, Johann Habicht, Jakob von Hacht, Hieronymus Schwender)
 - dolnoněmecký **neobaptismus** měl silné zázemí spíš v Mikulově a na jihomoravském venkově včetně Židlochovic a Nosislavi (Balthasar Hubmaier, Johann Zeising),
 - česká **Jednota bratrská** měla silné zázemí v Židlochovicích (Jiří Strejc) a Ivančicích, kromě toho v osobě Karla st. ze Žerotína jako zemského hejtmana a předního politika říše,
 - česká **Jednota habrovanská** byla omezena na Habrovany a Luleč (Jan Dubčanský ze Zdenína, Václav Beneš Optát).

Legitimitu této duchovní pestrosti měl dodat unikátní teologický dokument z roku 1575 označovaný jako **česká konfese (Confessio Bohemica)**. Tato konfese nahradila zavržená basiilejská kompaktáta, a i když se katoličtí habsburští císaři vyhýbali jejímu výslovnému potvrzení, *de facto* ji tolerovali. Nekatolické strany se jí držely, protože dokument měl jednu duchovní přednost před jinými konfesemi té doby: nenapadal a neodsuzoval stoupence vyznání jiných, což dávalo českým zemím jedinečnou atmosféru, mírou politické a náboženské svobody v Evropě naprosto nevídanou.

Habsburkové se ovšem s českou konfesí nesmířili, a české povstání r. 1618, které mělo být radikální obranou ohrožené náboženské svobody, zasadilo oné jedinečné atmosféře smrtelnou ránu – vyvolalo třicetiletou válku s důsledky ještě děsivějšími, než byly války husitské. Kombinací politického i fyzického teroru na straně jedné a populismu na straně druhé docílily Habsburkové toho, že na konci 17. století se Čechy i Morava jeví jako země monolitně katolické. Do rukou katolických se v této době dostávají luterské fary v Brně, Vojkovicích i Blučině, lutersko-bratrské Židlochovice a lutersko-anabaptistická Nosislav. Dobové záznamy o represích vůči tajným nekatolíkům jsou však jasným dokladem toho, že na jižní Moravě, podobně jako třeba na východní Moravě, měl katolicismus jen zdánlivý monopol. Zajímavým ukazatelem dlouho přetrvávajícího vzdoru vůči katolicismu jsou úřední statistiky katolického přijímání: např. z roku 1633 pochází údaj o tom, že během Velikonoc přistoupilo z více než dvou set dospělých věřících ve Vojkovicích k přijímání celkem 18 osob.

Věřící nekatolických konfesí na Moravě přešli vydáním Obnoveného zřízení zemského r. 1626 do ilegality, nebo ilegálně odcházejí do horních Uher (Skalica, Senica), které sice byly rovněž součástí habsburské říše, ale císař v Uhrách nemohl z politických důvodů uplatňovat rekatolizační tlak. Jednota bratrská získala právní legitimitu tím, že se r. 1647 připojila k tolerované kalvínské církvi v Uhrách, a tato církev členům Jednoty tolerovala vlastní bratrské sbory. Právě v tomto kalvínsko-bratrském prostředí si uchoval svou víru také rod *Michaela Blažka* (1753-1827), budoucího kazatele nosislavského sboru a moravského superintendenta refor-

mované církve.² Blízkost Uher nabízela tedy moravským tajným nekatolíkům příležitostnou účast na bohoslužbách či tajných náboženských setkáních a spolu se tradicí bratrskou a snad i anabaptistickou vedla k tomu, že se nekatolíci v ilegální opozici stávají konfesně houževnatějšími. Jinou stránkou této vzpurné ilegality jsou ovšem jistá konfesní nečitelnost: způsobil to nedostatek vzdělaných duchovních a fakt, že jediným motivujícím a sjednocujícím prvkem zůstával odpor vůči katolicismu.

V druhé polovině 18. století se nekatolíci přestávají skrývat. 15. 3. 1754 odpovídá Leopold hrabě z Egkhu, generální vikář olomoucký, blučinskému faráři Augustinu Jüngerovi, na jeho misijní zprávu: „*Velice bolestně dotkla se nás určitá zpráva, že hrozné zlo kacírství pro duši zhoubné nyní zvláště ve vesnici Nikolčicích panství židlochovskému poddané a v jejich sousedních místech začíná se šířit a velmi bujet.*“³ Z roku 1756 a 1770 existují analogické záznamy o misiích na Židlochovicku, které dokládají neúspěšnost působení Jana Kořistky mezi evangelíky v Nikolčicích, Nosislavi a Židlochovicích. Tento jezuita pak v dubnu r. 1777, tedy už po zrušení řádu, nechvalně proslul rozsáhlou konspirační akcí, jejíž podstatou bylo **zveřejnění falešného tolerančního patentu** na Vsetínsku s cílem ověřit skutečný počet nekatolíků v tomto kraji. K nekatolické víře se veřejně přihlásilo 15 tisíc osob, Vsetín prakticky celý, než akci ukončilo vojsko a zatýkání.⁴ Mezi císařem Josefem II. a Marií Terezií jako českou královnou se rozvinula soukromá korespondence, v níž se císař **19. 6. 1777 jasně vyslovil pro úplnou náboženskou svobodu**: „*Mou zásadou je úplná svoboda vyznání. Nechci polovičitosti: buď je třeba úplné svobody kultu, nebo by muselo Vaše Veličenstvo vyhnat ze svých zemí všechny, kteří nevěří přesně tak jako Vy. Vaše Veličenstvo zná toto moje smýšlení a obávám se, že je nezměním nikdy.*“⁵

Kořistkova akce, původně zamýšlená k potlačení protestantismu, nakonec napomohla sebevědomí tajných evangelíků, protože i jim se stal zřejmější jejich počet. Marie Terezie, přestože s Josefem II. v soukromí ostře nesouhlasila, vydala 17. 11. 1777 tajný přípis (Handbillet), kterým doporučovala nadále nepátrat po nekatolících v Čechách a na Moravě, kteří neporušují zákony a nekatolické obřady provozují v kruhu své rodiny.⁶ Další tajný přípis z 8. 3. 1780 se explicitně týkal situace na Valašsku a doporučoval tolerovat fakt, že evangelické rodiny navštěvují bohoslužby v Uhrách. Počátkem května 1780 se podařilo ve Vsetíně veřejně předat císaři Josefu II. (u příležitosti jeho diplomatické cesty za Kateřinou Velikou) petici za náboženskou svobodu, jejímž autorem byl Martin Bližnák. Císařova vlídná reakce a slib zabývat se touto otázkou vyvolala pocit, že tolerance byla již povolena, a 13. května 1780 proto Valaši oslavili narozeniny Marie Terezie veřejnou evangelickou bohoslužbou, k níž pozvali kazatele ze Slovenska, a tak formálně porušili zákon. Marie Terezie přesto odložila potrestání organizátorů až do návratu Josefa II. z jednání v Rusku a následně viníkům, kteří byli potrestáni

² BOLOM-KOTARI, Sixtus. *Michael Blažek* [online]. Disertační práce FF MU, Brno 2013. Dostupné z URL: <<https://drive.google.com/file/d/oB5PjtdWliEvQbXBrYnRIQo9sVVk/view?usp=sharing>>

³ MELICHÁREK, Alfons. *Dějiny městečka Blučiny* [online]. Podle pův. vydání z r. 1928. BlučinaNet – Petr Kubeš. Kap. Kostel, náboženské spolky a hřbitov. Dostupné u URL <<http://old.blucina.cz/dejiny/kostel.htm>>

⁴ MELMUKOVÁ, Eva. Dějiny protestantských církví. In: *Okres Vsetín: Rožnovsko, Valašskomeziříčsko, Vsetínsko*. Valašské Meziříčí: Hvězdárna; Vsetín: Okresní úřad; Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 2002. s. 343.

⁵ FRANK, Gustav. *Das Toleranzpatent Kaiser Joseph II.* [online]. Vydání z r. 1882 digitálně dostupné z URL <https://archive.org/stream/dastoleranzpateo2frangoog/dastoleranzpateo2frangoog_djvu.txt>, s. 3-4 (překlad J. Pekaře).

⁶ FRANK, Gustav. *Das Toleranzpatent Kaiser Joseph II.* Wien: Braumüller 1882, s. 7.

HERBEN, Jan. *Otázka náboženská v našem probuzení* [online]. Podle vydání z r. 1929 Česká čítanka. Dostupné z URL <<http://texty.citanka.cz/herben/ontoc.html>>.

HREJSA, Ferdinand. Toleranční patent z 13. října 1781. In *Toleranční patent, jeho vznik a vývoj*. Podle vydání z r. 1931. Česká čítanka. Dostupné z URL: <<http://texty.citanka.cz/hrejsa/tptoc.html>>.

vystěhování do Uher (v habsburské terminologii se tento typ vyhnanství označoval jako *transmigrace*), poskytla dokonce ekonomickou subvenci.

Osvícenská vláda Josefa II., s níž vnitřně souzní jednak řada aristokratů a vyšších zemských úředníků (částečně angažovaných v zednářských lóžích), jednak průmysloví podnikatelé, vrcholí v náboženské oblasti **tolerančním patentem 20. 10. 1781**. Ten ovšem zdaleka nenabídl to, co kdysi nabízela česká konfese. Superintendent Michael Blažek zmiňuje ve svých vzpomínkách komicky formální přístup, který musel údajně císař Josef II. použít, aby nekatolickým sedlákům pomohl se rozhodovat mezi dvěma povolenými, ale cizími konfesemi: „*Když nosislavský Bartušek, olešnický Jakubec, březinský Kaplan společně supliku císaři pánu Josefu II. podali a ústně také s ním mluvili, tázal se jich, ku kterému by se vyznání hlásili. Odpověděli oni, že by to rádi byli, co jejich předkové, bratři čeští. Dal jim k vyrozumění císař pán, že to býti nemůže, ale k jednomu z těch dvou vyznání, buď augšburskému, neb helvetskému se přiznati mají. Nevěděvše oni, ku kterému by se hlásiti měli, sám císař pán tázal se jich dále: Co chcete míti při večeři Páně, chléb či-li oplatek? A když řekli: Chléb – Tak jste, dí císař pán, reformíti! A při tom zůstali.*“⁷ Na konci 18. století se na mapu naší pouti vrací touto zvláštní cestou konfesní různost: v Brně znovu vzniká luterský (resp. augsburský) sbor, v Nosislavi ještě silnější sbor reformovaný (helvetský), zbytek regionu si ponechává katolictví. Návrat evangelické konfese vede i k architektonické sakrální pluralitě Moravy: vznikají postupně nové sakrální stavby, po tolerančním patentu velmi skromné a po **protestantském patentu 8. 4. 1861** otevřeně soutěžící s architekturou katolickou.

Josefínské reformy narazily na velmi silný odpor, a tak bylo mnoho z nich později odvoláno, ale základní směřování k náboženské toleranci se potvrdilo jako nezadržitelný proud, z něhož dnes s naprostou samozřejmostí pijeme. Intelektuálové 19. století se často osobními sympatiemi k Janu Husovi netajili, nevyjímaje katolické duchovní a profesory teologie. Když pak v roce 1918 vznikl stát vedený Tomášem Garriguem Masarykem, který z katolické církve vystoupil a rakouské císařství pomohl zrušit, mnoho z těchto katolických vlasteneckých obdivovatelů českých náboženských tradic neváhalo vydat se po cestě, která je dalším evropským unikátem: československý stát založil svou vlastní, československou církev. Dějiny jako by se vracely: Čechové se vydali „pryč od Říma“ se stejnou vervou, s jakou kdysi odmítli kostnický rozsudek, a Evropa se pohoršila nad tímto jejich krokem, který až příliš připomínal Anglii Jindřicha VIII. a jeho zákon o svrchovanosti, jímž nepřiliš slavně začala konfesní nezávislost Anglie.

Nakonec ani toleranční a protestantský patent, ani sjednocená českobratrská církev evangelická, ani československá církev neohrozily většinové katolické vyznání dnešních Čechů v takové míře jako sekularismus 20. století, v českých podmínkách ještě zesilovaný 40 roky komunistické ideologie ve vzdělávacím systému. Oba poslední faktory se ovšem dotkly ve stejné míře českých katolíků i nekatolíků. Katolická církev však v té době velkého národního tažení „Pryč od křesťanství“ v druhé polovině 20. století urazila mnohem větší kus cesty, než si možná umějí čeští evangelíci představit: druhým vatikánským koncilem přistoupila na mnoho z těch hodnot, která od koncilu tridentského pokládali evangelíci za svou výlučnou doménu: zavedla liturgii v národním jazyce, zapojila věřící zcela novým způsobem do mše i do farního života, znovu zavedla přijímání podobojí a s respektem se sklonila před Husovou památkou při 600. výročí jeho smrti.

⁷ BLAŽEK, Michael. *Předcházející – spojení: Novější historie s starou, církví evangelických (ref.) v Čechách a v Moravě*. 1782, Státní okresní archiv ve Žďáru nad Sázavou, Archiv obce Jimramov, inv. č. 185. Cit. podle: BOLOM-KOTARI, Sixtus. *Evangelík: Příklad Řehoře Jakubce*. In: *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*. Ed. Jiří Malíř a kol., Brno 2008, 117-135.

Jestliže tedy dnes dokážeme jako Češi vyslovit omluvu Němcům, kterým jsme ublížili, aniž bychom tím zpochybňovali fakt, že oni ublížili nám, a nacházíme důvod ke spojení s nimi a k respektu vůči jejich dílu, pak platí totéž o vztazích konfesních. Většina důvodů ke vzájemné nedůvěře pomine, poznáme-li důvěrněji jeden druhého. Jihomoravští katolíci si uvědomí, že slouží své mše v kostelech, jež byly téměř dvě stě let utrakvistické nikoli v důsledku husitského násilí, ale v důsledku zcela přirozeného cítění moravských věřících. Čeští reformovaní evangelíci si uvědomí, že slouží své bohoslužby v kostelech, jež si postavili se svému duchovnímu životu luterští Němci. A obě strany si společně uvědomí, že benediktinský klášter v Rajhradě není památkou katolickou, nýbrž společnou. Vznikl ještě před tím, než se zrodila česká reformace, a nikdo z nás dnes nerozhodne, kolik upřímně věřících benediktinů přispělo svou zbožností k pozdější české reformaci, takže jejich komunita právem čeká na svou omluvu například za zničení svého kláštera v Břevnově. Část břevnovských mnichů, včetně osobnosti tak mimořádné, jako byl Jan z Holešova, našlo následně útočiště v Rajhradě. A bezpečně víme, že když husité v roce 1428 odolali pokušení vyplnit rajhradský klášter během obléhání Brna, učinili tím mnoho především ve svůj vlastní prospěch. Sbírka děl Husových předchůdců i odpůrců, která se díky tomu v klášteře uchovala neporušena, přinesla v roce 600. výročí Husovy smrti mnoho nových informací o počátcích české reformace. A byli to z nemalé části katoličtí badatelé, jako například Anežka Vidmanová, Pavel Spunar nebo z brněnských badatelů Helena Krmíčková, kteří vydáváním Husových spisů a odhalování Husovy pravdy zasvětili podstatnou část svého života. K tomuto vzájemnému poznání má přispět i naše ekumenická pouť.

Ekumenická pouť *Pojďme spolu*

Vysvětliky ke konsekracím katolických kostelů

Sv. Gotthard (farní kostel v Modřicích)

Godehard von Hildesheim (960-1038) získal vysoké vzdělání v Salcburku a v Římě a stal se benediktinským řeholníkem, později i opatem v klášteře Niederalteich, jemuž byly postupně podřízeny i některé další kláštery této řehole. Dal podnět ke stavbě desítek kostelů a podstatně přispěl k duchovní obnově benediktinského řádu. Toku 1022 byl jmenován biskupem v Hildesheimu, kde pak 5. května 1038 zemřel. Byl r. 1131 svatořečen a je pokládán za patrona benediktinského řádu. Ikonograficky bývá zobrazován v biskupském oděvu s knihou či miniaturou kostela, případně se žhavým uhlím v plášti, což odkazuje na legendu, podle níž takto přenášel žhavé kadidlo, aniž došlo k poškození oděvu. Jeho svátek v katolické a některých evangelických církvích připadá na 5. května.

Sv. Vavřinec (kostel ve Vojkovicích, původně farní)

Laurentius žil v polovině 3. stol., stal se jáhnem papeže Sixta II. a zodpovídal za archivní, hospodářskou a sociální agendu římské církve; padl za oběť protikřesťanským perzekucím za římského císaře Valeriana. Po popravě papeže (6. 8. 258) byl totiž vyzván, aby předal římskému státu církevní fondy, což odmítl a na protest proti tomuto nátlaku rozdal církevní majetek sociálně potřebným. Byl za tuto demonstraci odporu vůči císaři umučen k smrti 10. srpna 258. Je pokládán za patrona celé řady profesí, jednak blízkých jeho původní profesní aktivitě (archivnictví, knihovnictví), jednak souvisejících s ohněm, jímž byl umučen (hasičství, pekařství, kuchařství, pivovarnictví apod.). Ikonograficky je zobrazován s železným roštem, na němž byl umučen ohněm. Jeho svátek je v katolické, ortodoxní i některých jiných církvích 10. srpna.

Povýšení svatého kříže (farní kostel v Židlochovicích)

Legendární událost, k níž se vztahuje pravoslavný i katolický svátek 14. září. Jde o den, kdy podle řady legend (např. *Legenda aurea*) byzantský císař Hérakleios roku 614 porazil perského panovníka Chosroa II. a od něj získal a pak v Jeruzalémě r. 628 vztyčil (povýšil) kříž, na němž byl původně popraven Ježíš. Svátek má svůj původ v Jeruzalémě, kde se ten den slavilo výročí posvěcení baziliky Božího hrobu, a navazu-

je tematicky na legendární nalezení svatého kříže, které je připisováno byzantské císařovně Heleně během její pouti do Svaté země kolem r. 325. Právě jí údajně nalezený kříž měli Peršané z Jeruzaléma později odnést jako válečnou kořist a císař Hérakleitos po porážce perského krále následně získat a znovu v Jeruzalémě vztyčit.

Sv. Barbora (původní farní kostel v Židlochovicích)

Barbara z Nikomédie v Malé Asii, oběť protikřesťanských perzekucí za římského císaře Galeria r. 305. Jedna ze čtrnácti tzv. svatých pomocníků, o jejichž prostřednictví se ucházejí věřící v těžké nouzi. Podle legend dcera bohatého kupce Dioskura, který se ji snažil ochránit před křesťanstvím tak, že ji uzavřel do věže svého domu, kde ji obklopil přepychem a poskytl jí tradiční pohanské vzdělání. V domě však byl sloužícím tajný křesťan, který Barbaře zprostředkoval setkání s církevním učitelem Origenem. Od něj tajně přijala křest a složila slib panenské čistoty. Když se o této skutečnosti dozvěděl otec, který měl v úmyslu ji provdat, udal ji jako křesťanku, nechal ji mučit a sám ji popravil mečem, ale v okamžiku její byl usmrcen bleskem. Právě tento blesk je důvodem, proč je Baboro pokládán za patronku profesí pracujících s pyrotechnikou (hornictví, dělostřelectví).

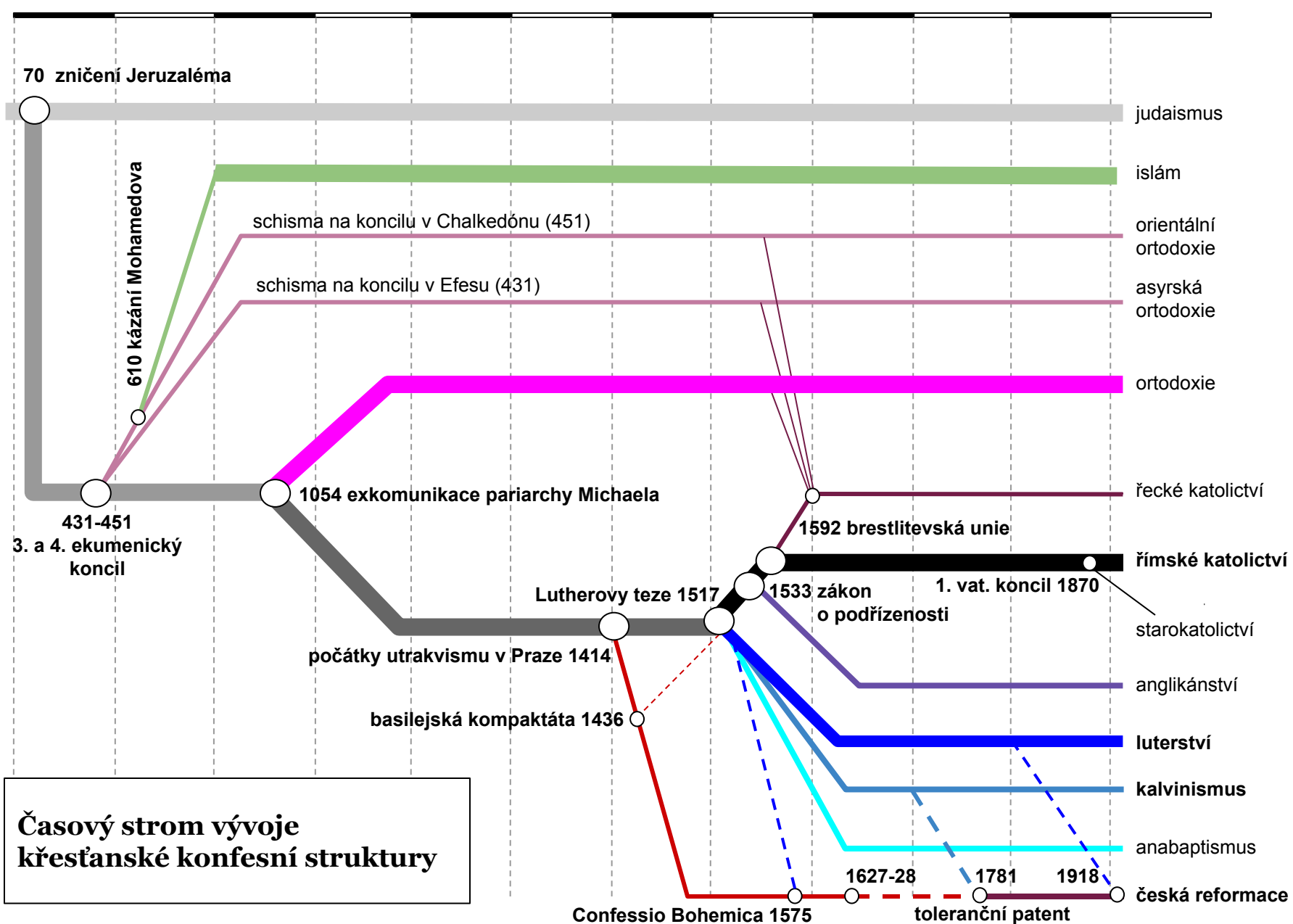
Ikonograficky je zobrazována buď s křížem, nebo explicitněji s mečem jako mučednice, s pavím pérem jako symbolem nesmrtelnosti, s kalichem a hostií, kterou jí andělé měli přinést před smrtí, případně s miniaturou věže, v níž strávila své mládí. Její svátek je 4. prosince v katolické i ortodoxní církvi.

Sv. Jakub Starší (farní kostel v Nosislavi)

Jakob, syn Zebedeův, byl jeden ze dvanácti učedníků (druhý apoštol téhož jména je odlišován příjímím *Mikros*, což se mohlo vztahovat jak k menší postavě, tak i k nižšímu věku právě ve vztahu k Jákobovi Zebedeově). Podle evangelních zpráv rybář vznětlivé povahy patřící spolu k Petrem užší skupině Ježíšových důvěrníků. Tradicí mu bylo přisuzováno autorství listu Jakubova, s čímž se dnes nepočítá. Legendárně je spojován s misijním působením v římské Hispánii – počáteční neúspěchy misie vedly Jakuba k rezignaci, ale mělo se mu dostat povzbuzení od Panny Marie. Po dokončení misie se Jakub vrátil do Palestiny, ale byl zatčen vojáky Heroda Agrippy a r. 44 popraven. Jeho podle legendy křesťané vložili do loďky a poslali na moře, aby se ho nezmocnili pohané. Andělé pak loďku dovedli ke španělským břehům, kde Jakubovo tělo našli jeho žáci a pohřbili. Na místě hrobu vznikla kaple sv. Jakuba – Santiago, k níž se od středověku konaly evropské pouti. Ikonograficky je zobrazován nejprve s knihou či svitkem, později jako poutník s holí a mušlí, k níž se váže řada legend. Jeho svátek je 25. července v katolické církvi, 30. dubna v ortodoxní církvi.

0 500 1000 1100 1200 1300 1400 1500 1600 1700 1800 1900 2000

Časový strom vývoje křesťanské konfesní struktury